

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

Te Leyden, 1735

Van de manier om een Plantagie van Hoog stammen te maaken

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

op swarte Pruim van damast, om vrugtbaarder te zyn, en langer te duuren, ik zal plaats geeven tusschen deze voor de granaaten, en ik zoude ze wel willen vermengen, met de bovengezegde foorten, dat een schoone Espaljer zou maaken, de Reeden is, dat de een en d'ander gaauw een latwerk vervuld, en met een vrugt bekleed, aangenaam voor 't gezigt.

IV. HOOFDPUNT.

Van de manier om een Plantagie van Hoogstammen te maaken.

LEERLING.

UE heeft my doen hoopen, myn Heer, dat UE my na de onderwyzing der manier om laage stamboompjes te behandelen, te planten, optekweeken, en te snoeyen, de leerregels zoud geeven, om ze op orderte planten, regt in den haak, of met de vyvsteek, en dat ik door deze zelve leerregels een plantagie van hooge boomen zoude kunnen toefstellen.

ERVAARE.

't Is wel reedelyk, dat wy lang genoeg ons gezigt gevestigt hebbende op de lage boomen, eens uitgaan, uit deze met muuren beflooten Thuynen, om te gaan verlustigen in deze ruime Boomgaarden; 't Is in deze Bosschen van vrugtboomen, dat gy u over de order op welke gesteld zyn, verwonderende, zult zien, dat eene voet, het middelpunt van honderd linien is, en van zo veel vergezigten of verscheide Perspectiven, 't is waar, dat ik van de ronde boomen spreekende, reegelen tot hier toe heb behouden, om regthoekig te planten, na vyvsteek, of van alle kanten gelyk, dat het zelve is, maar om dat men tot dit werk wel te doen, noodzakelyk een winkelhaak, een lyn, een meetstok, en pennen, paalen, of baakens, om de plaats der boomen aan te teekenen moct hebben, zo zal ik u eerst het gebruik van alle deze dingen leeren, om geen fouten te begaan, 't zy in het planten in 't vierkant, 't zy in de regte linie, en evenwydige afstand; Ik zal hier niet wederom spreken van de gaaten te maaken, dat ik uw genoegzaam heb aangetoond, van die der Espaljers spreekende, maar alleen voor zo ver als zy met malkander moct overeenkoomen daar

veel

HOOVEN EN THUYNEN. 97

veel Thuynlieden hier in dwaalen en feilen, om dat zy de reegels niet genoeg waarneemen, die ik u zal voorstellen.

Weet dan dat deeze manier, planten met de vyvsteek werd genaamd, om dat men door middel van vyv paalen met de order die ik u hier vertoon, (regt en regthoekig) een ontwerp of plantagie kan maaken, zo ver als 't gezigt kan bertiken.   o   o   o

Deze Paalen dus op eenen even wydige afstand gesteld, dienen voor een regel voor alle de anderen.   o

Want indien'er een was in een geheele plantagie die niet net met deze twee linien van drie paalen over een kwam, die nogtans maar 't getal van vyv maaken, gy zoud kunnen zeggen, dat hy niet in zyn plaats stond, maar als gy ziet dat zy alle net met deze overeenkoomen, zo kund gy verzeekerd zyn, dat uw werk wel is, anders was de kundigheid vals, die zegt de dingen die aan een derde gelyk zyn, zyn gelyk aan malkander.

Om dan te beginnen, zal ik u zeggen, dat men de gedaante van 't land moet aan merken, daar men de plantagie wil maaken, want indien 't niet vierkant is, zo moet men 't daar toe brengen, op deze wys, neemd twee perfoonen, en laat hun een lyn uittrekken langs de kant van 't land, zo ver als 't ontwerp gaat, zonder aanzien van ongelykheid of bult, of hol, de lyn wel gespannen zynde, en aan ider einde aan een paal gehegt, maakt de linie van de eerste rey der boomen, daar van men de plaats op deze manier moet afteekenen, men moet de meetstok nemen, en leggen die langs de lyn, van 't midden van de paal te beginnen, want zonder deze voorzigtigheid zo kan de verscheide dikte van zo een groot getal piquetten, of paalen, de boomen meer of min van malkander doen wyken (uit de regte linie) legd dan u meetstok langs de lyn, als gezegd is, en laat een der twee mannen aan 't eind van de stok, een teeken geeven op de lyn, net zo ver als de stok gaat, om een tweede roede te meeten, en dus zo dikwils als gy die zult laten gaan, na de afstand die gy aan de boomen wild geeven, dog van drie roeden agt ik de beste, indien de meetstok dan een heele

Roc-

Roede lang is, zo moet men by gevolg op de derde meeting een paal of baaken diep genoeg planten, dat de plaats van een boom zal aanwyzen.

Maar om dat men noodzakelyk het baaken moet wegneemen, om het gat op die plaats te maken, zo ben ik van meening een Teeken, te maaken met twee paaltjes ider vier voeten van het baaken in een regte linie, en op deze manier kan een zelve roede gemakkelyk dienen, om alle de spatien der boomen, en afstanden der twee paaltjes te maaken, stellende het kenteeken dat op vier voeten na, aan 't eind van de roede is, net in 't midden van van het piquet, dat de plaats van de boom aanwyft, en plantende de twee andere paalen in een regte linie langs de lyn, te weeten de een op d'aangeteekende plaats van agt voeten, en d'andere op 't eind van de maatstok; men moet de twee paalen op zy, diep slaan, om dat men daar door het midden van 't gat moet vinden, daar al de nuttigheid van 't werk in bestaat; De reeden is, dat 'er van de drie paalen, die ik onderstel in een regte linie langs de lyn te wezen, de twee buitenste moeten blyven staan, om het middelpunt te vinden, daar de boom moet staan; Na dat men langs de lyn alle de plaatzen die men aan deze eerste rey wil geeven, heeft aangeteekend, moet men wederom de winkelhaak neemen, en hem op de grond leggen, zo dat de eene kant derzelve net met de reeds gespannen lyn overkomt, en d'andere zyde, zal u de andere buiten kant van het ontwerp of plantagie aanwyzen.

Ider zyde van de winkelhaak, dient ten minste vier voeten lang te weezen, en op twee plaatzen doorboord, en dat om twee reedenen, volstrekt nodig. Eerst om dat hoe hy langer is, hoe dat men beeter in een regten hoek de plaats van het baaken of paal kan zien, daar de lyn moet aangeslaagen werden, en ten Tweede, om dat men hem op twee plaatzen doorboord zynde, kan vaststeeken, met pennen diep in d'aarde geslaagen, want 't is gewis dat als de winkelhaak maar een weinig uit zyn plaats wykt, dat hy schrikkelyk ver van het overgestelde baaken na binnen of na buiten wykt, daar de lyn moet aangehegt werden, en daar door zoude het veld niet vierkant en al het ontwerp buiten den haak wezen, daarom om deze tweede linie te trekken daar de gedaante van het vierkant af begind moet gy den winkelhaak, als gezegd

is, net tegen de uitgespanne lyn leggen, en met penne vast stecken, op dat hy geenzins beweegd of wykt, dan zult gy de lyn opneemen om hem nevens den anderen arm van de winkelhaak te trekken (regthoekig en in een regte linie) en na dat de lyn wel gespannen en vast gemaakt is, aan een sterke paal, zal den uitrekker weder by u koomen, om met de roede de afftanden der boomen, te helpen afteekenen, als in de voorgaande linie, altyd waarneemende twee paalen of pennen te slaan in een regte linie langs de lyn, vier voeten afftaande als gezegd is van de paal of 't piquet dat de plaats der boom aanwyft.

Deze tweede buite-kant van 't ontwerp getrokken, en de plaatsen aangeteekend zynde, moet men wederom de lyn opneemen en hegten hem aan de uitterste paal van de eerste linie, en daar zult gy wederom de winkelhaak leggen, dat zyn eenen arm in een regte linie leyd met de pennen van de eerste rey, de winkelhaak vast gestookten zynde, zult gy order geeven om de lyn uitte trekken, en te hegten aan een vierde paal, waar na hy wederom zal by u koomen, om de pennen te helpen stecken, gelyk als in de twee voorgaande linien.

Deze drie linien, die het vierkant van de plantagie formeeren aangeteekend zynde, moet men de lyn aan de tweede paal van de tweede en derde linie brengen, want gy moet begrypen, dat ik het vierkant van 't ontwerp door middel van deze drie linien, maak daar van de eerste na 't goeddunken getrokken is, van den planter, maar die der tegenoverstaande zyden, moeten na deze gereguleerd werden, anders was het vierkant valsch, en om het u te beeter de doen begrypen, zo onderstel ik dat dit vierkant een tafel van vier zyden is, door de eerste zyde moet gy u de eerste linie verbeelden, langs welke ik heb gezegd dat de afftanden der boomen moeten aangeteekend werden, en door de twee andere zyden, moet gy deze tweede en derde linie verbeelden, teegen malkander overgesteld, en langs welke dat ik heb gezegd, dat ik ook de afftanden der boomen moeten afgeteekend werden, dat gedaan zynde, moet gy met u meedearbeider de lyn aan de tweede paal, der tweede en derde linie brengen, welke paalen, de plaats der tweede boom der linien aanwyzen, de lyn wel gespannen, en aan de paalen vastgehegt zynde, waar na gy beide te za-

N

men

men de pennen en piquetten, op de voorgezegde manier zult stellen, deze rey dus afgeteekend zynde, moet men van gelyke voortgaan, om het lighaam van de plantagie te volmaaken, veranderende de lyn van de volgende paalen, langs de voorzeide linien der buite kanten.

LEERLING.

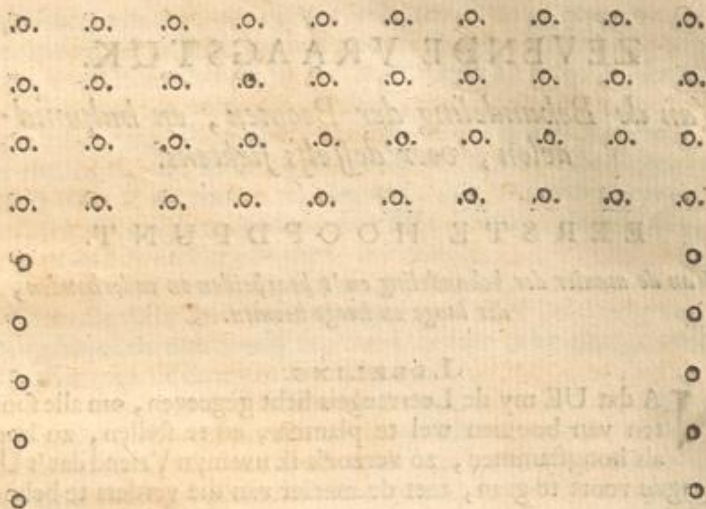
Ik begryp heel wel, dat het met de winkelhaak gemakkelyk is, een vierkant te maaken, hoe groot het ook weezen mag, en dat men met de maatstok net de plaats der boomen kan aanwyzzen. Maar ik begryp niet wel, waarom U een pen op vier voeten van ider zyde van de paal, die de plaats der boomen aanwyft, wild steeken.

ERVAARE.

Dat is een middel om spoedig de plaats der boomen te vinden, als men wil planten, want zonder dat was het werk weer te verdoen, en men zoude weer de lyn moeten hebben, en dezelve omstandigheden waarnemen, met de boomen in haar gaaten te stellen, die ik u geleerd heb om de paalen of baakens te stellen, maar door de uitvinding van twee pennen, als gezegd is vier voeten aan weerkanten van het baaken, kan men niet missen, mits conditie dat de pennen niet uitgeweeken zyn, met de gaaten te maaken, om de plaats der baakens weder te vinden, als men de boomen op haar plaats zal willen stellen, het daar wel veel woorden, voor een les wiens oeffening in zo weinig zaakelykheid bestaat, maar de begeerte om u in deze zaak grondig te onderwyzen, heeft my somtyds het zelve doen zeggen, dat ik nogtans geloov niet t'eenemaal onnut te zyn, en indien 'er uw nog eenige twyffel van over blyft, gy zuld daar van door dit nevenstaande Figuur kunnen onderregt wezen.

Gy moet gedenken aan het geen ik u geleerd hebbe, sprekende van Tranchéen der Espaljers, dat men nooit daar aan moet arbeiden als by droog weeder, en met een wel gematigde aarde, want men kan nooit geen verwagting van een schoone boom hebben, indien hy in een natte grond geplant is, die met de voeten vast getrapt zynde, als kalk en zant werd dat met de zoomer hette tot een steen gebakken, den boom doet sterven, ten minsten kwynen, en bekrompe groeyen, voor veele jaaren, maar men moet

HOOVEN EN THUYNEN. 99

moet de gaaten tot op een voet na met de beste en droogste aarde van rondom, vervullen, rykelyk vermengd met verteerde mest, daar men drie duimen van de best beboude aarde moet opwerpen, verder de dikste wortels, besnoeid hebbende dat de sneede na de grond komt, en de verwarde hairwortels weggenomen zynde, en de takken halv afgesneeden, steld men den boom daar op, en breid zyn wortels uit, op welke men drie duimen van dezelve goede aarde moet werpen, en voorts het gat vullen, met verteerde mest gemengd met aarde, die men een weinig met de voet moet drukken, altyd den boom met d'eene hand houdende op dat hy niet uit zyn middelpunt wykt, tusschen de twee pennen, (en niet van de regtoverendstaande linie komt af te hellen) waar na men den boom moet beschoeyen, en aanhoogen, een braave voet, en vier voeten breed rondom; De reeden is, om dat de aarde fakkende, al het winterwater na haar zoude neemen, van rondom, dat de wortels zeer beschadigt, en doet rotten.